

حضور در غیاب سرپرست

درباره انجمن حمایت از خانواده زندانیان که کار مهارت آموزی و اشتغال را برعهده گرفته است

گزارش روز

«شوهرم سال ۱۴۱۶ آزاد می شه. به خاطر حمل مواد مخدر گرفتنش. من بیست و چهار سالم بود که رفت زندان. اگه قرار بود خونه بشنیم، معلوم نبود چه بلایی سرم می اومد. ولی تو این دوسال وقتم رو گذاشتم برای یاد گرفتن خیاطی. اولش اصلا دوست نداشتم. فقط اومدم سرم رو گرم کنم که از غصه نمیرم ولی بعدش خوشم اومد؛ هم از مربی ها هم از خانم ها. دارم کارگاه خودم رو راه میدم. همین تیر یا مرداد». صدای حرف زدن ها و خنده هایشان از اتاق کناری می آید اما وقتی به چشم هایشان نگاه می کنی، خستگی و غم کهنه فریاد می زند. آن ها هنرجویان معمولی یک کلاس خیاطی نیستند، بلکه همسران و دختران مردانی هستند که راهی زندان شدند و آنان را در بهت و حیرت با مسئولیت فرزند، خرج خانه و نیش و کنایه های این و آن تنها گذاشتند. خانواده محکومان حبس به این دلیل که ناگهان از یک روز باید در جامعه بدون سرپرست و نان آور زندگی خود را بگردانند و اغلب از سوزی دیگران متهم و مقصر شناخته می شوند، زندگی سختی را پیش رو دارند. اما مکانی هست که به این خانواده ها پناه می دهد و حمایتشان می کند که از آسیب های اجتماعی بعدی پیشگیری کند. امروز پنجم خرداد، روز نسیم مهر و حمایت از خانواده های زندانیان است. همین بهانه ای شد که به سراغ انجمنشان که هزار خانوار را تحت پوشش خود دارند، برویم.

اگر هنری یاد نمی گرفتیم....

«این خانم از شاندیز می آید. هم آموزش می بیند و هم به دیگران یاد می دهد». این رافاطمه آئینه، مدیر مددکاری انجمن، می گوید و ادامه می دهد: خانم ها از راه خیلی دور می آیند. تقریباً همگی حاشیه شهر زندگی می کنند. حاشیه که می گویم، واقعا دور است تا روستاهای خیلی دور افتاده؛ از رسالت ۱۲۹، حر، شهرک شهید رجایی، انتهای توس و شاهنامه اما اینجا را خیلی دوست دارند. هر روز که کلاس دارند، سروقت اینجا هستند. حتی وقتی دوره آموزش شان تمام می شود، هم گاهی سرمی زنند. جلسات اول را شاید فقط برای تسکین درد های روحی و آرامش می آیند اما بعد برای یادگیری مشتاق می شوند.

مربی امروز چادر دوزی و ملزومات حجاب را به آن ها آموزش می دهد. یکی از خانم ها می گوید: شوهرم که زندانی شد، از من خدمت شنیدم که چنین مکانی هست. فکر کردم فقط به خانواده ها کمک مالی می کنند اما ما برای کلاس آموزشی را که شنیدم، بیشتر خوشحال شدم. تقریباً همه ما خانه دار بودیم؛ اگر هنری یاد نمی گرفتیم، به نان شبمان محتاج بودیم. هیچ کس هم به ما کار نمی دهد.

دیگری که از رسالت آمده است و تمایلی ندارد جرم شوهرش را بگوید، می گوید: یک سال است به انجمن می آیم و در کلاس های آموزشی شرکت می کنم. مرا به کمیته امداد معرفی کردند و با وام ۵۰ میلیون تومانی چرخ خیاطی و اتویخار خریدم. حالا در خانه کار می کنم. شوهرم یک سال دیگر هم در زندان است و من سرپرست دو دخترم هم هستم. از وقتی کار می کنم، زندگی ام سروسامان گرفته. به کسی هم محتاج نیستم.

هنرجوی دیگر هم از سختی پیدا کردن کار می گوید: همه ما قبل از این اتفاق، خانه دار بودیم؛ نه هنری داشتیم نه سابقه کار. وقتی شوهرم افتاد زندان، همه جا دنبال کار گزشتیم. همه سابقه کار می خواستند. بعد با انجمن آشنا شدم و شروع کردم به یادگیری خیاطی. همه ما انجمن را دوست داریم. اینجا نه تنها کسی ما را سرزنش نمی کند، بلکه همه جوهر کمک حال ما هستند. اینجا خانه دوم بعد از خانواده مادرمان است.

آئینه، مدرک کارشناسی ارشد دارد و هفت یا هشت سالی است که به شکل ثابت، مددکاری انجمن را برعهده دارد. هم کار تحقیق از خانواده های تازه مراجعان با اوست و هم صحبت با خانواده ها. به نوعی همه جوهر، حامی خانواده هاست. می گوید: خانواده هایی که به ما مراجعه می کنند، به شدت مشکلات روحی دارند. در شوک اتفاق رخ داده هستند و نمی دانند چه کنند و از کجا شروع کنند. با آن ها صحبت می کنیم. اگر نیاز باشد، به مشاور متخصص ارجاعشان می دهیم. از همه مهم تر با شرکت در کلاس های آموزشی که برگزار می شود، یکدیگر را پیدا می کنند و حالشان بهتر می شود. در کنار این ها، مهارتی یاد می گیرند و احساس بهتری دارند.

به گفته او حدود ۸۰ درصد زندانی ها، از پدران خانواده هستند، ۱۰ درصد را هر دو والد تشکیل می دهند و باقی مانده، والدین ازهم جدا شده اند و پدر در زندان است و بچه ها در کنار بقیه اعضای فامیل زندگی می کنند و به مراحل اعضای همگی این خانواده ها، تحت پوشش انجمن قرار می گیرند.

آئینه تأکید می کند: برخی خانواده ها مدام از پوشش انجمن خارج می شوند و باز برمی گردند. این ها اغلب خانواده زندانیان مواد مخدر یا اعتیاد هستند که پس از حبس، دوباره خانواده تحت پوشش قرار می گیرد. خانواده اتباع هم در صورتی که یکی از والدین ایرانی باشد، تحت پوشش این انجمن هستند.

اولویت ما مهارت آموزی خانواده زندانیان است

حوزه و دانشگاه که اتفاقا رایگان هم در اینجا حاضر می شوند، در اختیارشان قرار می دهیم. همچنین در میان خیران، وکلایی داریم که به خانواده ها به صورت رایگان مشاوره حقوقی یا معاضدت قضایی می دهند.

تعداد خانواده های تحت پوشش انجمن چند نفر است؟

اول اینکه باید بدانید خانواده های تحت پوشش ما شناور هستند. بیوسه یک خانواده از چرخه حمایتی ما خارج و دیگری وارد می شود. بیشتر خانواده های زندانیان ما در حاشیه شهر ساکن هستند. ما در گرفتاری های اداری مثل تفکیک یارانه و موارد دیگر یا کارهای بیمارستانی، با مددکاری همکاری و مکاتبه می کنیم که سریع تر این کارها را انجام می دهند. اکنون هزار خانوار داریم.

در همه این سال ها تحقیقاتی انجام داده اید که متوجه شوید وجود انجمن و کمک هایش، چقدر در کاهش آسیب ها مؤثر بوده است؟

تحقیقاتی را اداره کل زندان ها انجام داده است اما همین که عده زیادی از خانواده ها علاوه بر اینکه از عهده هزینه های زندگی خود برآمدند، کارگاه تولیدی یا موزن راه اندازی کنند و کارآفرین شوند، یعنی از مسیر آسیب خارج شده اند. خانواده هایی بودند که خرج تحصیل فرزندان شان را دادیم و حالا افراد موفق هستند. خانواده ای بود که هزینه راه اندازی کارگاه تولیدی اش را پرداخت کردیم و حالا خوب کار می کند. برای پسر یک خانواده که مهارت آرایشگری می دانست، یک مغازه را تجهیز کردیم و خیلی خوب کار می کند. مثال ها بسیار است. وقتی خانواده در اوج ناامیدی به جایی مراجعه کند که عده ای حاضر به کمک کردن به او هستند، حتما تأثیرگذار است. حرفش را گوش کردیم و راهنمایی کردیم. خانواده ای داشتیم که دخترشان از خانه فرار کرده بود؛ خودمان وارد عمل شدیم. دختر را پیدا کردیم، جلسات مشاوره برایش گذاشتیم و او را به خانواده برگرداندیم. خانواده های بسیاری را سازش دادیم و از طلاق منصرف کردیم. این انجمن پس از پیروزی انقلاب به شدت مشمول حمایت رؤسای قوه مقننه و قضاییه قرار گرفت. در استان، قضات و دادسرا و دادستان خیلی همراهی و حمایت کرده اند. نشانه حمایتشان هم این است که روزی را در تقویم به نام آنان نامیدند؛ یعنی به دنبال حمایت از خانواده زندانیان هستند.

انجمن نیاز به همکاری کدام سازمان یا چه کمکی دارد؟

نیازمند کمک های بیشتر خیران هستیم. حتما هم نباید نقدی باشد، حتی اگر یک خانواده را شاغل کنند، به گروه زیادی یاری رسانده اند. از ما بپرسند که من چطور به اشتغال زایی کمک کنم؟ یا تولیدی دارم و می توانم بن خرید بدهم، یا هزینه تحصیل چند فرزند از این خانواده ها را پرداخت کنم؟

اگر خانواده زندانی، مرفه باشد اما مهارتی بلد نباشد، آیا می تواند به شما مراجعه کند؟

بله؛ فقط به کمیته امداد معرفی نمی شود، اما می تواند از کلاس های آموزشی و جلسات مشاوره ما استفاده کند.

۲ میلیارد تومان استفاده کند. بستگی به فعالیت کارگاه دارد و اگر سال بعد هم تعداد بیشتری از خانواده های ما را جذب کند، می توانیم برای دریافت ۵ میلیارد دیگر هم آن تولیدی را به بانک معرفی کنیم. ما بیشتر به دنبال تولیدی هایی هستیم که در حوزه خیاطی فعال باشند. اکنون با حدود ۱۰ کارگاه تفاهم نامه داریم که با این شروط با ما همکاری می کنند. مرحله سوم هم این است که از کارگاه تولیدی می خواهیم کارهای برش خورده را برای خانم هایی که در خانه هستند و چرخ خیاطی دارند، بفرستد تا آماده کنند.

آیا پذیرش خانواده از سوزی شما، ارتباطی با مدت محکومیت عضو زندانی شده دارد؟ یعنی با وجود محکومیت های کوتاه مدت هم، خانواده فرد زندانی شده، عضو انجمن شما می شوند؟

طول مدت حبس زندانی هیچ اهمیتی برای ما ندارد. از همان روز اولی که متهم وارد زندان می شود، در طول زمان حبس و سه ماه بعد از خروج از زندان، خانواده او تحت پوشش ما خواهند بود. برای ما نوع جرم و مدت محکومیت، مهم نیست. اگر خانواده زندانی، نیازمند باشند، تا سه ماه بعد از آزادی زندانی هم تحت پوشش قرار می گیرند. هدف اصلی ما از آموزش مهارت، این است که وقتی زندانی آزاد می شود، دنبال کار متفرقه نرود و در کنار همسر و خانواده اش کار کند. خانواده های زندانی داریم که هم خودشان توانمند شده اند و هم چند خانواده زندانی دیگر را تحت پوشش و اشتغال گرفته اند. در کنار این ها برخی بیمارند یا فرزند کوچک دارند و توان کار کردن ندارند، ما از این ها در حد توان خودمان حمایت معیشتی می کنیم. کمک های بهداشتی، پرداخت قبوض معوقه، ثبت نام، هزینه مدارس و همه را پوشش می دهیم.

شما هم به نوعی شبیه کمیته امداد امام خمینی(ره) شده اید.

دقیقا. اما کمیته امدادی که بودجه ندارد و با دست خالی کار می کند.

چند خیر در این مجموعه با شما همکاری می کنند؟

تعداد خیران ما اکنون حدود پانصد نفر هستند که با ما مشارکت می کنند و مشهدی هستند. چند نفری هم خارج از استان، ما را همراهی می کنند.

اقدامات دیگر انجمن در حمایت از خانواده ها چیست؟

تعداد زیادی از خانواده های ما فرزندان نو عروس دارند؛ یعنی در دوران عقد به سرمی برند و به خاطر مشکلات جهیزیه، بلا تکلیف هستند. انجمن به آن ها جهیزیه کامل شامل ۱۲ قلم کالا تحویل می دهد. جدا از این ها موضوع مشاوره را داریم که بحث خیلی مهمی است. به محض اینکه نان آور و سرپرست یک خانواده به زندان می افتد، یک خلأ بسیار بزرگ برای همسر و فرزندانش ایجاد می شود و حتما باید برای آن ها شرایط گرفتن مشاوره را ایجاد کرد. در صورتی که خانواده بخواهد مشاوره بگیرد، باید در مراکز دیگر، ساعتی چند صد هزار تومان بپردازد که در توان هیچ کدام از آن ها نیست، در حالی که ما در انجمن این شرایط را به صورت رایگان فراهم کرده ایم. مشاوره خانواده، ازدواج و تحصیلی را با حضور استادان

شعارشان این است که «حساب خانواده زندانی از زندانی جداست» و این را در بخش های مختلف انجمن نشان داده اند. از برگزاری کلاس های آموزش هنری گرفته تا جلسات مشاوره، تأمین سبد معیشتی و پرداخت کمک های نقدی گاه و بیگاه. هوشنگ شریف نژاد پس از ۳۵ سال خدمت در سازمان زندان ها حالا به عنوان مدیرعامل انجمن حمایت از زندانیان، همچنان در کنار این گروه از جامعه است. او در پاسخ به سؤالات شهرآرا، به تفصیل از جزئیات کار خود و همکاری اش می گوید.

انجمن از چه سالی به طور جدی آغاز به کار کرد و آیا از ابتدای تشکیل، فرایند آن به همین صورت بوده است؟

انجمن حمایت از خانواده زندانیان در واقع از سال ۱۳۲۰ تشکیل شده است اما پس از پیروزی انقلاب، شکل جدی تری به خود گرفت. اهداف تعریف شد و توانمندسازی خانواده ها در اولویت قرار گرفت. در حقیقت هدف اصلی انجمن، کاهش آسیب های اجتماعی، کاهش وقوع جرم و کمتر شدن بازگشت زندانیان به حبس بوده است. انجمن های حمایت در سراسر کشور غیر دولتی و مردم نهاد هستند، هیچ گونه بودجه دولتی ندارند و از طریق درآمدزایی خود و کمک های خیران و مردم اداره می شوند. ما زیرمجموعه هیچ سازمانی نیستیم و مجموعه به صورت هیئت مدیره اداره می شود اما چون بحث خانواده زندانیان مطرح است، تحت نظارت سازمان زندان ها و اداره کل زندان های هر استان هستیم. هر شهرستان هم برای خودش انجمن حمایت مستقلی دارد.

خانواده زندانی چطور انتخاب می شود؟

هر انجمن، خانواده زندانی ساکن در همان شهر را پوشش می دهد. مهم نیست زندانی در کدام شهر یا حتی خارج از کشور زندانی باشد؛ ملاک، مکان زندگی اعضای خانواده اش است. به این دلیل که ما مجموعه غیردولتی هستیم، برای پوشش حداقلی خانواده ها تفاهم نامه ای با همکاری سازمان زندان ها و کمیته امداد امام خمینی(ره) منعقد شده است که بر مبنای آن، خانواده های همه زندانیان بعد از پذیرش در انجمن، به کمیته امداد معرفی می شوند و برایشان مستمری تعیین می شود. ابتدا درباره خانواده، تحقیقات محلی می کنیم و خانواده های نیازمندی را که دهک ۳ و ۴ هستند، معرفی می کنیم که تعامل بسیار خوبی میان ما و کمیته امداد قرار دارد و مبلغ مستمری هم بستگی به میزان عائله تعیین می شود. این قدم اول است.

همه، امکان شروع به کار را دارند یا شرایط اشتغال را شما برایشان فراهم می کنید؟

چند شکل مختلف دارد؛ روش اول این است که خودمان به افراد وام اشتغال می دهیم تا در خانه شان کار کنند. چرخ خیاطی می دهیم و کمک هایی که خودکفا شوند. در روش دیگر کسانی که به دلایل مختلف امکان کار کردن در خانه ندارند را به تولیدی ها و کارگاه هایی که در سطح شهر تفاهم نامه داریم، معرفی می کنیم و آنجا مشغول به کار می شوند. دلیل اینکه تولیدی چطور این افراد را می پذیرد، این است که هر کارگاهی که پنجاه نفر از اعضای ما را برای مدت یک سال استخدام کند، می تواند از مزایای وام کارآفرینی تا سقف

۱۰۰۰

خانوار
اعضای کنونی
انجمن

۷۲

آموزش های رایگان
فنی و حرفه ای
در انجمن

۵۰۰

نفر
خیران فعال
در انجمن